

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 6 від 4 березня 2020 р.

Голова Приймальної комісії

О.Г. Самойленко

ПРОГРАМА

вступного іспиту з політології

Перший (бакалаврський) рівень

Спеціальність: 052 Політологія

На основі: освітнього ступеня бакалавр,
освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст

РОЗГЛЯНУТО та ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Вченої ради

історико-юридичного факультету

Протокол № 6 від 02 березня 2020 р.

Голова Вченої ради

доц. Мартиненко В. В.

Ніжин 2020

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Призначення програми – забезпечити проведення фахового випробування при вступі на II курс (з нормативним терміном навчання на вакантні місця) для здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Мета фахового випробування полягає у з'ясуванні рівня теоретичних знань і практичних умінь і навичок, необхідних для опанування нормативних і варіативних дисциплін за програмою підготовки фахівця кваліфікації бакалавр політології.

Завдання вступного випробування передбачають перевірку і оцінку знань та вмінь абітурієнта, перевірку належної підготовки вступника шляхом систематизації знань з політичної науки.

Вимоги до здібностей і підготовки абітурієнтів. Для успішного засвоєння дисциплін, передбачених навчальним планом для підготовки фахівців за ступенем бакалавр, абітурієнти повинні здобути знання з фахових дисциплін, що викладаються на I курсі, згідно з навчальними програмами, а також володіти здібностями до засвоєння знань, умінь і навичок в галузі політологічних дисциплін. Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою.

Характеристика змісту програми. Програма складається з переліку питань, які відображають окремі аспекти напряму підготовки та інтегрує знання з окремих дисциплін, передбачених програмою підготовки на I курсі зі спеціальності 052 Політологія.

Структура вступного випробування

Вступник отримує для відповіді білет, в яком визначені 2 завдання в рамках змісту програмних питань.

Вступне випробування проводиться в письмовій формі, тривалість якого не повинна перевищувати 2 години. Вступне випробування у формі письмового екзамену проводять три члени комісії.

По закінченню вступного випробування екзаменатори оцінюють правильність відповідей абітурієнтів, заповнюють екзаменаційну відомість та підписують її. Інформація про результати вступного випробування оголошується вступникові у день його проведення.

Вимоги до відповіді абітурієнта

У процесі складання вступного випробування абітурієнт має виявити достатній рівень набутих знань і вмінь.

Вступники повинні:

- вміти визначати специфіку політичного середовища та діяльності «людини політичної», їх вплив на розвиток суспільства та окремих його компонентів;
- знати понятійно-категоріальний апарат і методологію політичної науки, основні галузі політичного знання;
- знати і вміти виділяти теоретичні та прикладні компоненти політичного знання;
- знати основні різновиди сучасних політичних систем і режимів;
- володіти колом проблем, які відносяться до людського виміру політики, специфіки політичної соціалізації особистості;
- розуміти специфіку основних етапів політичної історії України та світового політичного процесу;
- мати уявлення про основні теоретичні концепції світової політики та міжнародних відносин.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань та вмінь студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і базується на таких критеріях:

- оцінку від 90 до 100 (відмінно) виставляють студенту, який вільно володіє матеріалом та політологічною термінологією, здатний до

самостійного критичного ставлення до політичних подій і явищ, виявляє закономірності, основні тенденції та протиріччя політичного процесу, вміє робити аргументовані висновки;

- оцінку від 82 до 89 (добре) заслуговує студент, який вільно володіє матеріалом, висловлює власну точку зору стосовно подій, явищ, процесів, вміє аналізувати, порівнювати, узагальнювати матеріал;
- оцінка від 74 до 81 (добре) виставляється студенту, який розкриває фактичний матеріал, дає характеристику явищам, відтворює загальну картину політичних процесів, визначає політологічні поняття;
- оцінка від 64 до 73 (задовільно) виставляється студенту, який виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена;
- оцінку від 60 до 63 (задовільно) заслуговує студент, який розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, формулює поняття, наводить приклади, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами;
- оцінку від 35 до 59 (незадовільно) заслуговує студент, який не володіє необхідними знаннями, лише фрагментарно відтворює фактичний матеріал і не здатний до аналізу подій, процесів і явищ;
- оцінку від 0 до 34 (незадовільно) заслуговує студент, який не може розрізняти об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, або відмовляється від відповіді.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТОЛОГІЇ

1. Предмет, структура та інструментарій політології

Підходи до визначення предмету політології. Сутність, форми, тенденції розвитку і функціонування політології, її місце та роль в житті суспільства.

Специфіка політології в системі гуманітарних наук: взаємозв'язок та взаємозалежність. Політологія як наука про політику та її основні завдання. Складові політичної науки: політична філософія, вчення про політичні інститути та процеси, теорія міжнародної політики, політична історія, політична соціологія, політична психологія, політична географія, політична антропологія, їх сутність та специфіка. Методологічний та понятійно-категоріальний апарат політології. Функції політології.

2. Політика як суспільне явище

Визначення поняття "політика". Об'єкти і суб'єкти політики. Сутність і основні виміри політики. Визначення місця і ролі політики в системі суспільних відносин, її види та детермінанти. Політика як форма діяльності з реалізації інтересів і потреб суб'єктів політики.

3. Політична влада

Поняття і суть влади, основні концепції влади. Витоки та ресурси влади. Функції політичної влади. Характеристики політичної влади. М.Вебер про три типи влади. Проблема забезпечення легітимності влади. Принцип розподілу влади та її історичні форми. Функціонування політичної влади. Проблема ефективності політичної влади.

Розділ II. ОСНОВНІ ВІХИ СВІТОВОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

4. Основні віхи історії зарубіжної політичної думки

Зародження політичного життя суспільства. Утворення перших східних держав як основа появи перших політичних теорій, вчень. Загальна характеристика устрою східних держав (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай). Загальна характеристика східних політичних доктрин (Лао Цзи, Конфуцій, Брахмани, Ману, буддизму, ісламу).

Давньогрецькі міста-поліси як осередки політичного життя. Особливості державного устрою, форм правління у різних містах-полісах (Спарта, Афіни). Діалог Платона і Аристотеля про ідеальну організацію держави та форм управління, основні напрямки політико-правової думки у Стародавньому Римі. Погляди Цицерона на державу, владу.

Головні напрямки розвитку політичної думки в Середньовіччі. Взаємовідносини влади церковної та світської. Головні джерела політичної думки. Ф. Аквінський про державу, право, закони. Політичні ідеї середньовічних єресей. Політико-правові вчення країн арабського Сходу. Мислителі доби реформації про суспільство, правову державу, їхню гуманістичну, антропоцентричну і натуралістичну орієнтацію. Боротьба гуманізму, раціоналізму з середньовічною схоластикою.

Загальна характеристика основних політичних доктрин про взаємозв'язок устрою держави і природи людини. Н.Макіавеллі, Ж. Боден, Г. Гроцій про політику держави, влади, спосіб її реалізації та закономірності політичного життя і норм християнської моралі. Теорія природного і волеустановленого права. Походження і сутність держави та джерела влади.

Політико-правові аспекти свободи і справедливості у політичних доктринах Т.Гоббса та Д.Локка. Політико-правова доктрина Ш.Монтеск'є, Ж. - Ж.Руссо і його концепція про "суспільний договір". Утопічно-комуністичні доктрини. Основні положення політичної думки представників німецької класичної філософії.

Раціоналізм як основа соціально-політичного мислення. Основні течії: традиціоналізм і консерватизм (Е.Бьорк, Н.Бональд); політичний лібералізм (Б. Констан, І. Бентам); позитивізм (О.Конт); корпоративізм (Сен-Сімон, Ш.Фур'є. Р.Оуен); анархізм (М. Штірнер, П. Прудон, М. Бакунін); анархо-синдикалізм (Ж. Сорель, Т.Лагар); марксизм і ленінізм (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін); доктрини солідаризму (Е.Дюркгейм); елітаризм (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс); неолібералізм (М.Орлі, Ж.Ренар); технократизм (Т.Веблен, А.Берлі, Г.Мінс); політичні погляди М.Вебера.

5. Політична думка в Україні

Прийняття християнства і формування державної ідеології. Сутність політичних доктрин у Галицько-Волинській державі та Литовсько-польському князівстві. Роль братських шкіл Острозької та Києво-Могилянської академій у суспільно-політичному житті.

Ідеї волі і демократії в політичному житті козацтва. Державотворча діяльність Б.Хмельницького. Політичний зміст та історична оцінка українсько-московської угоди 1654 р. Проблема незалежності та автономії у політичній думці періоду гетьманської держави. Обґрунтування І.Мазепою та П.Орликом концепції незалежної самостійної української держави. Ліберально-демократичні, радикально-національні та народницькі течії українофільства: українська ідея, народ, нація, держава у поглядах М.Костомарова, М.Гулака, В.Білозерського. Т.Шевченко про шляхи відродження України. Пошуки шляхів розв'язання національної проблеми: В. Антонович, М.Драгоманов, І.Франко, Л.Українка, В.Липинський, Д.Донцов, М.Міхновський, С.Дністрянський, С.Рудницький, М.Сціборський. Роль М.Грушевського у формуванні національного державного будівництва. Національна державність – стрижнева проблема української політичної думки у 20-30 рр. XX ст. Антирадянські та антиімперські засади українського руху опору.

Розділ III. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

6. Соціально - політична сфера суспільства

Поняття "суб'єкт", "об'єкт" політики. Особа як первинний суб'єкт і об'єкт політики. Соціальна структурованість як фактор політичного життя. Поняття соціальної стратифікації. Система соціального представництва. Види соціальної стратифікації. Соціальна мобільність. Особові групові та корпоративні інтереси у політичному житті. Механізм впливу соціальних

спільнот на політику в умовах незалежного розвитку України. Політичне життя сучасного українського суспільства.

7. Політична соціалізація

Зміст і характер, суб'єктивні та об'єктивні чинники політичної соціалізації. Вплив політичних сил на політичну соціалізацію. Формування політичної свідомості та політичного досвіду як складний процес політичної соціалізації індивіда. Детермінанти політичної поведінки та участі людини в політичному житті суспільства. Основні етапи та типи політичної соціалізації. Основні напрямки та умови політичної соціалізації. Визначальна роль у політичній соціалізації об'єктивних соціально-політичних умов життя людини. Рівні політичної соціалізації. Тенденції та суперечності політичної соціалізації в житті українського суспільства.

8. Політична система суспільства

Політична система як механізм формування і функціонування влади у суспільстві, чинник стабілізації і розвитку політичного життя. Основні елементи політичної системи, її інституційна, інформаційно-комунікаційна і нормативно-регулятивна підсистеми. Місце і роль у політичній системі держави, політичній партій, ЗМІ, політичних асоціацій і об'єднань, різних політичних суб'єктів та їхні взаємовідносини. Функції політичної системи: визначення цілей, завдань, програми діяльності суспільства, мобілізація ресурсів на досягнення поставлених цілей, інтеграція всіх елементів суспільства. Типологія політичних систем: тоталітарні, авторитарні, демократичні. Політична система сучасної України.

9. Держава як основний інститут політичної системи

Позакласовий, класовий та загально цивілізаційний підходи до аналізу сутності, походження і призначення держави. Основні ознаки і функції держави. Сутність демократичної, соціальної, правової держави. Історичний

розвиток української держави. Форми правління та державного устрою. Основні форми правління: монархія (абсолютна, конституційна, парламентська) і республіка (парламентська, президентська і змішана): їх сутність та специфіка різновидів. Особливості основних форм територіального устрою: унітарна держава, федерація і конфедерація.

10. Громадянське суспільство

Поняття "громадянське суспільство". Сучасні концепції та соціальна реальність громадянського суспільства. Генеза концепції громадянського суспільства. Громадянське суспільство як сфера самоврядування вільних індивідів та добровільно сформованих громадян. Громадянське суспільство, його основні ознаки та аспекти (інститути; культура; форми практичної взаємодії). Проблеми становлення й розвитку громадянського суспільства в Україні.

11. Політичні партії та громадсько-політичні об'єднання

Визначення понять "партія", "політична організація", "громадське об'єднання". Об'єктивні умови формування та функціонування політичних партій та громадсько-політичних організацій, їх базові характеристики.

Поняття "партійна система". Типи партійних систем. Фактори формування партійних систем. Взаємозв'язок партійних і виборчих систем. Партійна система як фактор вибору виборчої системи.

Зародження політичних партій в Україні. Становлення багатопартійності на сучасному етапі. Сучасні політичні партії України та перспективи їх розвитку. Особливості формування партійної системи в Україні.

12. Політичні режими

Основні типи політичних режимів сучасності: тоталітарні, авторитарні, демократичні. Динаміка політичних режимів. Фактори, що сприяють

формуванню тоталітаризму в сучасних умовах. Стадії посткомуністичних перетворень. Метаморфози посткомуністичної влади. Плюралізм як основа досягнення демократичних цінностей (свободи, рівності, справедливості). Основні риси політичного режиму в Україні на сучасному етапі.

13. Демократія як категорія політології

Поняття демократії та її структура. Природа демократії, її історичний розвиток. Теоретичні, світоглядні та суспільно-економічні передумови виникнення й утвердження демократії. Багатоманітність тлумачення демократії. Принципи (ознаки) демократії. Типи демократії: Колективістська та конкурентна Проблеми демократії на сучасному етапі. Сутнісне і технологічне розуміння демократії. Критерії аналізу теорії демократії. Сучасні концепції: традиційно-ліберальна, плюралістична, соціалістична, інформаційна і інтегральна технократія. Характерні риси основних концепцій демократії. Демократія як форма держави і як механізм політичної влади.

Форми демократії: безпосередня і представницька Переваги та недоліки основних форм демократії. Порівняльна характеристика моделей переходу до демократії «третьої хвилі» демократизації за С.Хантінгтоном. Розвинені та проміжні форми демократії. Три форми переходу до демократії. Дилема електоральної та ліберальної демократії. Історико-культурні і соціально-політичні підстави в розвитку демократичних традицій в Україні Особливості посткомуністичного демократичного переходу. Передумови й перешкоди демократичного переходу в Україні.

14. Вибори та виборчі системи

Принципи виборчого права та демократичної організації виборів. Вибори як інструмент політичного маніпулювання та переходу до демократії. Мажоритарна виборча система. Пропорційна виборча система. Змішана виборча система.

15. Політична культура та свідомість

Визначення та структура політичної культури. Політологічні концепції політичної культури. Концепція громадянської культури. Місце і роль політичної культури в загальній системі культури і в політичному житті суспільства. Типи політичних культур. Характерні ознаки політичної культури сучасного суспільства та проблеми його формування.

Визначення та структура політичної свідомості. Буденна і теоретична свідомість. Складові елементи теоретичної політичної свідомості. Типи політичної свідомості. Форми прояву політичної свідомості. Місце міфів, стереотипів та громадської думки в структурі політичної свідомості. Чинники формування політичної свідомості. Політична свідомість як фактор політичної поведінки.

16. Політичні ідеології

Сутність, структура та функції політичної ідеології. Рівні функціонування політичної ідеології. Джерела ідеологічних течій. Ідеологія і наука. Місце політичних доктрин у житті суспільства. Їх сутність, типологія та функції в сучасному світовому політичному процесі. Сучасні ідеології у політичному житті України.

17. Політичні еліти і політичне лідерство

Виникнення понять "еліта" і "політична еліта". Загальні причини існування еліт. Теорія еліт Г.Моски, В.Парето, Р.Міхельса. Основні напрямки сучасних елітарних теорій: макіавеллістська школа, ціннісні теорії, теорії демократичного елітаризму, концепція плюралізму еліт. Типологія еліт. Системи рекрутування еліти. Політична еліта України: особливості формування та етапи еволюції. Д.Донцов, В.Липинський, М.Драгоманов про роль еліти у державотворенні. Політична еліта і правлячий клас. Складнощі та шляхи становлення сучасної еліти в Україні.

Поняття лідерства. Ідеї лідерства в історії. Об'єктивні і суб'єктивні сторони лідерства. Класифікація, функції та тенденції розвитку політичного лідерства. Культ особистості. Критерії оцінки популярності та ефективності діяльності політичного лідера в сучасній Україні.

18. Світова політика і міжнародні відносини

Сутність понять "зовнішня політика", "світова політика", "міжнародні відносини". Міжнародні відносини як явище політики. Складові міжнародних відносин. Діалектика внутрішньої та зовнішньої політики. Критерії класифікації форм та видів міжнародних відносин.

Співробітництво та взаємозалежність як чинник міжнародного життя. Взаємовідношення національних та загальнолюдських інтересів. Сутність та поняття глобальних проблем сучасності. Різновиди глобальних проблем сучасності. Політичні аспекти глобальних проблем сучасності.

Процеси інтеграції та дезінтеграції у системі міжнародних відносин. "Баланс сил" та "баланс інтересів" у світовій політиці. Проблеми формування колективної безпеки. Роль ООН, інших міжнародних організацій у забезпеченні миру, безпеки, консенсусу.

Категоріально-понятійний апарат геополітики. Сучасні геополітичні концепції і доктрини безпеки.

Україна як суб'єкт міжнародної політики. Національні інтереси: структура та зміст поняття "національний інтерес". Типи, види, форми і сфери інтересів. Основні напрямки і пріоритети зовнішньополітичної діяльності української держави. Еволюція геополітичних пріоритетів України. Суперечності та альтернативи визначення геополітичних пріоритетів та стратегічних партнерів України в сучасних умовах.

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова Приймальної комісії,
Ректор університету

“ _____ ” _____ 20 р.

Варіант №
екзаменаційного завдання
для проведення вступного іспиту з політології
Перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність 052 «Політологія»

1. Предмет політології та її роль у вивченні політичного життя суспільства.
2. Типологія політичних режимів.

Схвалено: Кафедрою політології, права та філософії
« » 20 р., протокол №

ЛІТЕРАТУРА

1. Абашкина Е., Егорова-Гонтман Е. Имидж лидера. - М., 1994.
2. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
3. Аристотель. Афинскаяполития. - М., 1997.
4. Аристотель. Политика //Соч.: В 4 т. -М., 1990. -Т.4
5. Андрущенко В. П.Політологія: наука про політику: Підручник. — К., Х., 2001. 640с.
6. Антоненко В. Г., Бабкін В. Д., Бабкіна О. В. Політологія:. — К., 2002. 528с.
7. Ахвердибеков С. Б., Багмет А. М.Політологія: Конспект лекцій. — Миколаїв, 2003.
8. 79с.
9. Бакунин М.А. Философия. Социология. Политика. - М., 1989.
10. Бердяев Н.А. Истоки и смыслрусскогокоммунизма. - М., 1990.
11. Боднар А. Элементытеориииполитики // Под ред. В. Макаренко. - Ростов-на-Дону, 1991.
12. Бойко О.Д. Історія України: (навч. посіб.)/О.Д.Бойко. – (3-є вид., випр..і доп.) –К.,2006.
13. Бурдые П. Социологияполитики. - М, 1993.
14. Вебер М. Политикакакпризвание и профессия // Избр. произв. - М., 1990.
15. Винниченко В. Відродження нації: У 3-х ч. - Відень, 1920.
16. Воронов І.О. Демократичний транзит: політико владні трансформації. – К., 2006.
17. Головченко Г. Т., Жиленкова І. М., Жиленков В. І. Політологія: наука про політику: Підручник. — К., 2002. 640с.
18. Гаджиев К.С. Введение в геополитику. - М., 2000.
19. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. - М., 2000.
20. Гаджиев К.С. Политическая наука: Учеб. пособие - М., 1995.
21. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія: Навч. посібник. — Л., 2001 384с.
22. Голубицький О., Кулик В. Консерватизм - ідеологія порядку,стабільності і добробуту. - К., 1995.
23. Грушевський М. Очеркиисторииукраинскогонарода. - К., 1990.
24. Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький СВ. Сталінізм на Україні. 20-30-ті роки. - К., 1991.

25. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1990. - № 31.
26. Дергачёв В.А. Геополитика. - К., 2000.
27. Дзюбко І. С. Політологія: Підруч. — К., 2001. 414с
28. Донцов Д. Націоналізм. - Лондон - Торонто, 1966.
29. Желев Ж. Фашизм. - М., 1991.
30. Загальна Декларація прав людини: прийнята ООН 10 грудня 1948 року. -К., 1963.
31. Закон України "Про політичні партії" - К., 2000.
32. Іванова Н. Ю., Кремень Л. О. Політологія у визначеннях, схемах, таблицях: Навч. посібник. — К., 2003. 110с.
33. Історія філософії України: Підручник / М.Ф.Тарасенко, М.Ю.Русин, І.В.Бичко та ін. - К., 1994.
34. Кирилюк Ф.М. Історія політології: Підручник для вищих навчальних закладів. - К., 2001.
35. Кремень В. Г. Політологія: Підручник. — К., 2002. 612с.
36. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера. – К., 2002.
37. Консерватизм (антологія). - К., 1998.
38. Конституція України. - К., 2005.
39. Короткий політологічний словник. -Львів, 1994.
40. Короткий оксфордський політичний словник. – К., 2005.
41. Локк Дж. Два трактата о правлений // Соч.: В 3 т. - М., 1987. - Т.3.
42. Макиавелли Н. Государь. - М., 1990.
43. Мала енциклопедія етнодержавознавства. - К., 1996.
44. Мир политическоймысли: Хрестоматия: В 2 т. - М., 1994.
45. Монтескье Ш. О духезаконов // Избр. произв. - М., 1955.
46. Націоналізм: Антологія / Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. - К., 2000.
47. Основи політичної науки. У 4 ч. / За ред. Б.Л.Кухти. - Львів, 2000.
48. Основи демократії: Навчальний посібник. К., 2002.
49. Платон. Собр. соч: У 4 т. - М., 1990
50. Політологічна енциклопедія. - К., 1997.
51. Политология / Сост. и ред. Н.И. Сазонова. - Харьков, 2001.
52. Політологія. Кінець XIX - перша половина XX ст.: Хрестоматія /За ред. О.І.Семківа. - Львів, 1996.
53. Політологія: історія та методологія /За ред. проф. Кирилюка Ф.М. - К., 2000.
54. Потульницький В.А. Теорія української політології. - К., 1993.
55. Політологія: Підручник / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. - К., 2001.

56. Политология: Энциклопедический словарь. - М., 1993.
57. Політологія: Курс лекцій / За ред. І.С.Дзюбка. - К., 1999.
58. Політологія. - К., 2004.
59. Політологія: підручник / За ред. В.Ф. Цвиха, О.В. Батрименка. - К., 2010.
60. Політологія. Навчально – методичний комплекс. – К., 2005.
61. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. - К., 1994. Т. 1 - 2.
62. Політологія: Довідник. /Обушний М., Коваленко А., Ткач О. – К., 2004.
63. Практикум з політології. - К., 2003.
64. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию: Учебник. - М., 1998.
65. Рябов С.Г. Політологічна теорія держави. - К., 1996.
66. Себайн Джордж І, Торсон Томас Л. Історія політичної думки - К., 1997
67. Скиба В., Горбатенко В., Туренко В. Вступ до політології. - К., 1998.
68. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира. – Х., 2005
69. Українська державність у ХХ столітті /Керівн. авт. кол. О.Дергачев. - К., 1996.
70. Українська політологія: витоки та еволюція / За ред. Ф.М.Кирилюка. - К., 1995.Франко І. Про соціалізм і марксизм. Рецензії і статті. 1897-1906. - К.,1966.
71. Цвих В. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика. - К., 2002.
72. Шляхтун П.П. Політологія. - К., 2002.